

HAJMLI SHAKLLAR ARXITEKTONIKASI ASOSIDA ZAMONAVIY LIBOSLARNI LOYIHALASH

S.A.Kuchkarova

TTYSI magistratura bosqichi talabasi

Ilmiy rahbar

U.A.Vaxidova

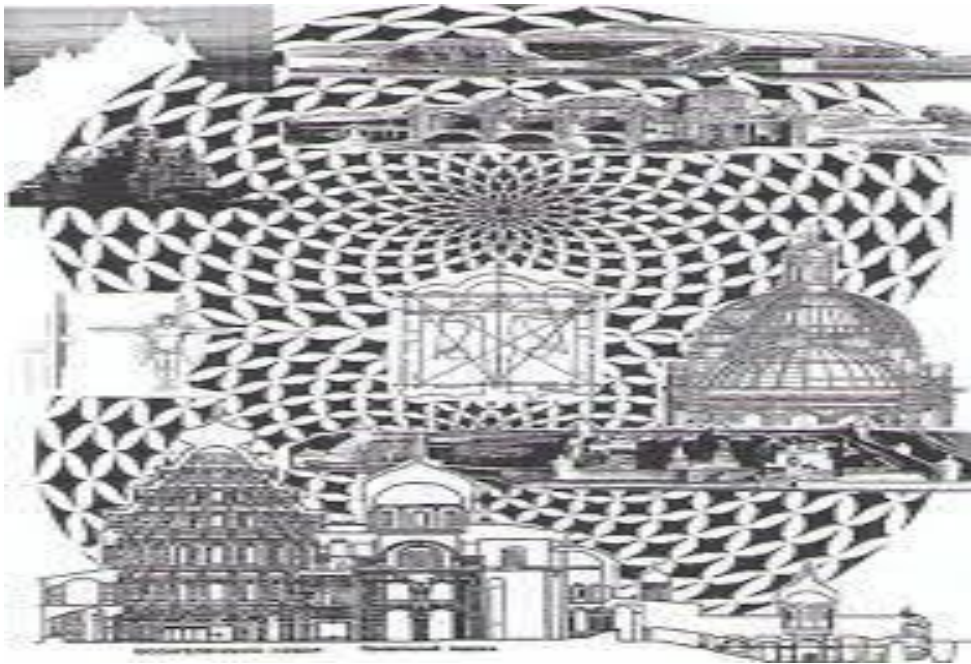
Kalit soʻzlar: *Dizayn, arxitektonika, metod, estetik va utilitar-funksional*

Dizayn – ijodiy faoliyat, uning maqsadi sanoat tomonidan ishlab chiqarilgan obyektlarning rasmiy sifatlarini aniqlash; shaklning bu sifatleri nafaqat tashqi koʻrinishga, balki asosan tizimni yaxlit birlikka (ishlab chiqaruvchi va isteʼmolchi nuqtayi nazaridan) aylantiruvchi tarkibiy va funksional bogʻlanishlarga taalluqlidir. Dizayn sanoat ishlab chiqarishi natijasida yuzaga keladigan inson muhitining barcha jihatlarini qamrab olishga intiladi. Moda dizayni — bu kiyim va uning aksessuarlariga dizayn, estetika, kiyim konstruksiyasi va tabiiy goʻzallikni qoʻllash sanʼati. U madaniyat va turli yoʻnalishlar taʼsirida boʻlib, vaqt va makonga qarab oʻzgarib turadi. Moda dizayneri isteʼmolchilar uchun kiyim-kechak, jumladan koʻylaklar, kostyumlar, shimlar va yubkalar, shuningdek, poyabzal va sumkalar kabi aksessuarlar yaratadi.

Ushbu kreativ faoliyatda arxitektonika yoʻnalishi oʻz oʻrniga ega, ham tarixiy ham zamonaviylikni uygʻunlashtirgan yoʻnalishdir.

Arxitektonika – bu rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik, dekorativ sanʼat, meʼmorchilik va dizaynni oʻz ichiga olgan sanʼat obyektlarini shakllantirishning asosiy prinsipi. Ammo arxitektonika kontekstida moddiy obyektlar oʻzlarining qadr-qimmatining ham badiiy-estetik, ham amaliy nuqtayi nazaridan dualistik nuqtayi nazardan koʻrib chiqilganligi sababli, uning usullari yanada toʻliq va aniq mazmunda inson hayotida amaliy ahamiyatga ega boʻlgan sanʼat asarlariga taalluqli hisoblanadi. Shuning uchun ham fanda sanʼatning arxitektura va dizayn kabi turlariga, xususan, inson yashashining moddiy dunyosini bevosita yaratuvchi, oʻz navbatida, jamiyatning maʼnaviy madaniyatining shakllanishiga taʼsir qiluvchi liboslar dizayniga katta eʼtibor beriladi. Shunday qilib, arxitekturani madaniy jihatdan koʻrib chiqish zamonaviy hayotda juda dolzarb va bizning fikrimizcha, fundamental ahamiyatga ega.

1-rasm

Arxitektonika obyektiv xususiyat va estetik va utilitar-funksional ahamiyatga ega bo'lgan har qanday badiiy obyektни qurishning asosiy prinsipi bo'lganligi sababli, uning mohiyati, bilvosita shaklda bo'lsa ham, me'morlar va rassom-dizaynerlar asarlarida juda keng va to'liq ko'rib chiqilgan.

19-20-asrlar oxirida arxitektonika juda keng ko'lamlı badiiy va dizayn faoliyatini o'z ichiga oladi. San'atning boshqa turlari singari dizaynda arxitektonika tomonidan aniqlangan uyg'un shakl yaratish tamoyillaridan foydalaniladi. Dizaynning eng muhim yo'nalishlaridan biri bu kostyum yaratishdir. Shuni ta'kidlash kerakki, kostyumlar arxitektonikasining o'ziga xos muammolari kamroq o'rganilgan va, albatta, keyingi nazariy va amaliy ishlanmalarni talab qiladi.

Har bir san'at asari rassomdan tomoshabinga ma'lum ma'lumotni olib boradi, uning uzatilishi til orqali amalga oshiriladi. Arxitektonika tili – bu elementar badiiy va ekspressiv vositalar va ularga mos keladigan umumiy qabul qilingan va obyektiv ravishda aniqlangan semantik va hissiy ma'nolar to'plami. Bunday san'at asarlarida arxitektonika tilining ifodalilik elementlari shaklning moddiy tashuvchilari – uning tuzilishi, dizayni, kompozitsion xususiyatlari, plastikligi, qaysi materialdan tayyorlanganligi, dekorativ bezakning tabiati va boshqalar hisoblanadi.

2-rasm

Arxitektonika tili bir qator muhim xususiyatlarga ega.

Xususan:

- ✓ birinchi navbatda badiiy til bo'lganligi sababli, u bir ma'nolilik va qat'iy ishonchga ega emas, uning tasvirlari doimo taxminiy ma'noga ega bo'lib, ko'proq hissiy-estetik idrok etishga qaratilgan;
- ✓ uning belgilari bir vaqtning o'zida real, assotsiativ va obyektiv asoslanadi, ya'ni haqiqiy prototiplarga ega bo'lish va me'moriy shakllar va tabiat ijodlari o'rtasidagi assotsiativ munosabatlar ob'ektni tanib olish va uning ma'nosini to'g'ri "o'qish" uchun eng muhim shartdir;
- ✓ arxitektonika tili doimo rivojlanib boruvchi tizim bo'lib, uning ifoda vositalari arsenali doimiy ravishda to'ldiriladi.

Kostyum dizaynidagi arxitektonika san'atda shakl shakllanishining umumiy qonuniyatlarini takrorlab, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular birinchi navbatda kostyum shakli mustaqil hajmli-fazoviy tuzilma sifatida o'z-o'zidan mavjud emasligida namoyon bo'ladi. Kostyumning shakllanishi unga moda tendensiyalarining faol ta'siri kontekstida ko'rib chiqiladi, bu ma'lum bir tarixiy vaqtda madaniyatning holatini (nafaqat moddiy, balki ma'naviy ham) aks ettiradi. Kostyum me'morchiligi moda bilan dialektik aloqada bo'lib, bu munosabatlarning qarama-qarshiligi kostyum shakllarining doimiy rivojlanishining asosiy manbai bo'lib, bu o'z navbatida kostyumning mazmunli tarkibiy qismining uzluksiz rivojlanishini aks ettiradi.

3-rasm

Liboslar yaratish sohasidagi ijodkorlik haqli ravishda arxitektura, dekorativ-amaliy san'at va dizayn bilan bir qatorda, maxsus san'at – me'morchilik sohasiga ham tegishli bo'lib, uning maqsadi insonning estetik muhitini shakllantirishdir. Ijodiy faoliyat jarayonida dizayner kostyumni loyihalashda badiiy fikrlashning bir xil toifalaridan, shakl va uning shakllanishi haqidagi g'oyalardan, shuningdek, uni foydalilik va go'zallik nuqtayi nazaridan baholashdan foydalanadi. Shuning uchun kostyumni nafaqat foydali uy-ro'zg'or buyumlari, balki jamiyatning badiiy madaniyatining haqiqati sifatida ko'rib chiqish kerak. “Kiyinish madaniyati insoniyat madaniyatining muhim qismidir.

Xulosa qilib aytsak, arxitektonika libos dizaynida yaratishda ko'p foydalaniladigan, shu bilan birgalikda dizaynerdan nafaqat estetik bilim, balki tarix, san'at hamda arxitektura sohasini tushunishni talab qiladigan yo'nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Акилова З. Т., Петушкова Т. И., Пацявичуте А. А. Моделирование одежды на основе принципа трансформации: Новые приемы разработки модных форм одежды: Учеб. пособие. М.: МГТА, 1993.
2. Вайнштейн О. Б. Денди: мода, литература, стиль жизни. М.: Новое литературное обозрение, 2005.
3. Кузнецова Т. В. Феномен моды: эстетика и диалектика // Философские науки. 1991
4. Гуманитарные ведомости ТГПУ им. Л. Н. Толстого № 2 (14), июнь 2015 г. УДК 304.2 С.А. Симонова, ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ АРХИТЕКТониКИ КУЛЬТУРЫ

